

Nr 137.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående ytterligare anslag till anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar; given Stockholms slott den 10 april 1915.

Under återopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen *dels* att, utöver det av innevarande års riksdag för år 1916 för ändamålet redan beviljade anslag å 3,800,000 kronor, för år 1916 till anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar bevilja ytterligare ett anslag, att utgå av lånemedel, av 2,500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 835,000 kronor;

dels ock, under förutsättning att denna framställning bifalles, besluta, att de i 1916 års riksstat bland inkomsterna upptagna lånemedel skola höjas med 2,500,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10
april 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anmälde järnvägsstyrelsens skrivelse den 7 april 1915 angående ökat behov av ny rullande materiel vid statens järnvägar och anförde därvid:

I skrivelse den 21 oktober 1914 gjorde järnvägsstyrelsen framställning om anslag för år 1916 till inköp av ny rullande materiel för statens järnvägar. Då jag vid avlåtandet av statsverkspropositionen till nu pågående riksdag i sammanhang med övriga å civildepartementets handläggning ankommande frågor om anslag för kapitalökning för år 1916 anmälde denna framställning, erinrade jag jämväl om vissa tidigare förfoganden, som stodo i sammanhang därmed. Sålunda erinrade jag, att, sedan under nästlidna höst från statens arbetslöshets- och industrikommissioner gjorts framställningar, att statens järn-

vägar skulle söka igångsätta arbeten och utlämna beställningar till avhjälpande av den hotande arbetslösheten, samt järnvägsstyrelsen, efter erhållet uppdrag, inkommit med utredning och förslag i ämnet, Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 13 november 1914 funnit gott bemyndiga styrelsen att omedelbart gå i författning om beställning för statens järnvägar av 13 lokomotiv och högst hälften av det under år 1916 för nämnda järnvägar erforderliga antal nya järnvägsvagnar mot av styrelsen angivna priser eller för högst 905,000 kronor lokomotiv och 2,560,000 kronor vagnar. För de belopp, 3,465,000 kronor, som sålunda ställts till järnvägsstyrelsens förfogande och som beräknades kunna under år 1916 ersättas ur förnyelsefonden, hade beställts 13 lokomotiv, 53 personvagnar, 140 öppna godsvagnar och 150 malmvagnar.

De medel, 3,800,000 kronor, som järnvägsstyrelsen i skrivelsen den 21 oktober 1914 anhöll måtte anvisas av riksdagen, voro avsedda att användas för anskaffande av 14 lokomotiv, 235 öppna och 200 täckta godsvagnar samt 200 malmvagnar.

Sedan Kungl. Maj:t därefter föreslagit riksdagen att för år 1916 till anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar bevilja ett anslag av 3,800,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 525,000 kronor, har riksdagen i skrivelse den 19 februari 1915, nr 12, tillkännagivit, att vad Kungl. Maj:t sålunda äskat blivit av riksdagen beviljat.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 23 februari 1915 bemyndigat järnvägsstyrelsen att på rekvisition, i mån av behov, under år 1915 hos statskontoret lyfta högst 525,000 kronor att för ifrågavarande ändamål användas.

I järnvägsstyrelsens förevarande skrivelse av den 7 april 1915 har styrelsen, jämte det styrelsen anmält, att styrelsen redan gått i författning om beställning av den rullande materiel, för vilken ovannämnda, för ändamålet beviljade anslag å 3,800,000 kronor var avsett, anfört följande:

Järnvägsstyrelsens framställning.

Vid anmälan om sitt behov av anslag för år 1916 till anskaffning av rullande materiel var det styrelsen av kända skäl angeläget att söka hålla anslagsäskandet nere vid minsta möjliga belopp.

Emellertid ser sig styrelsen nu på grund av vad som senare inträffat föranlåten att göra framställning om nådig proposition till innevarande års riksdag om ytterligare anslag för år 1916 för inköp av rullande materiel.

Såsom styrelsen framhöll i sin ovan åberopade skrivelse den 21 oktober 1914, råder redan nu även under normala förhållanden brist på dragkraft och vagnar vid de tidvis återkommande tillfällen, då trafiken ökas utöver den vanliga. Under pågående krig har bristen på godsvagnar stegrats i en förut okänd grad, vilket förhållande dock till största delen beror på faktorer, som sammanhånga med den rådande situationen. Emellertid har denna stora vagnbrist tydligt ådagalagt, huru beroende affärslivet och varuutbytet i själva verket äro därav, att järnvägarna äro i stånd att utan avsevärd tidsutdräkt fullgöra dem anförtrodda transporter. Då det vidare, såsom styrelsen likaledes anförde i nyssnämnda skrivelse, är att förvänta, att statsbanorna efter krigets avslutande få att möta större krav på transportförmåga än som varit fallet, om utvecklingen fått fortgå normalt, har styrelsen ansett det vara förenat med klok förståndsamhet att redan nu åtgärder vidtagas för att möta denna sannolika trafikökning, och detta desto mera som anskaffningskostnaden för rullande materiel torde komma att alltjämt ökas.

Styrelsen har fördenskull förhandlat med leverantörerna av lokomotiv och vagnar angående de priser, till vilka dessa leverantörer vore villiga åtaga sig en eventuell efterbeställning, och har styrelsen träffat preliminär överenskommelse angående beställning av följande lokomotiv och vagnar, under förutsättning att härför erforderliga medel av Kungl. Maj:t och riksdagen ställas till styrelsens förfogande:

- 5 lokomotiv litt. B,
- 250 täckta godsvagnar litt. G₃,
- 50 kylvagnar litt. H₃,
- 90 öppna godsvagnar litt. NN₄.

Täckta godsvagnar litt. G₃ och öppna godsvagnar av samma slag som de nu ifrågasatta hava av styrelsen kontrakterats i den beställning under sistlidna mars månad, till vilken innevarande riksdag beviljat medel. För den ifrågasatta efterbeställningen har styrelsen i fråga om de öppna godsvagnarna överenskommit om samma pris som vid sistnämnda beställning. Beträffande vagnarna litt. G₃ hava leverantörerna däremot betingat sig någon förhöjning i jämförelse med de senast överenskomna priserna, och har styrelsen ansett sig kunna biträda detta yrkande på förhöjda priser, emedan vagnarna komma att levereras först in på år 1916, varför leverantörerna måste vidkännas ränteförluster å kostnaden för materialier, vilka torde komma att omedelbart upphandlas på grund av väntade prisstegringar. Dessutom hava verkstäderna att från ingången av år 1916 räkna med en redan avtalad förhöjning av arbetslönerna, vilken förhöjning givetvis kommer att verka i någon mån

fördyrande på dessa vagnar i jämförelse med de senast beställda vagnarna, vilkas tillverkning till större delen infaller under innevarande år. Vidkommande lokomotiven och kylvagnarna har styrelsen funnit de begärda prisökningarna i jämförelse med de priser, som gällde vid senaste beställningar av motsvarande typer, nämligen respektive hösten 1914 och våren 1913, vara skäligen med hänsyn till de sedan nämnda tidpunkter inträffade höjningarna av arbetslöner och materialpriser.

Med stöd av det anförda har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till innevarande års riksdag avlåta nådig proposition om extra anslag för år 1916 av 2,500,000 kronor för inköp för statens redan trafikerade järnvägar av ovan specificerade rullande materiel, nämligen 5 lokomotiv och 390 godsvagnar.

För att kunna tillmötesgå en av vederbörande leverantörer uttalad önskan, att en tredjedel av beställningssumman må få utgå i förskott vid kontraktets underskrivande, har styrelsen vidare hemställt, att av nämnda anslag ett belopp av 835,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande redan under innevarande år, därvid styrelsen tillika framhållit, att de förskott, som komma att utbetalas, därest styrelsens framställning bifalles, äro räntepliktiga, vadan staten icke kommer att därigenom åsamkas någon ränteförlust.

Redan vid avlåtagandet av statsverkspropositionen till nu pågående riksdag framhöll jag i sammanhang med frågan om anslag till anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar, hurusom det torde vara otvivelaktigt, att vid statens järnvägar för närvarande råder brist på såväl lokomotiv som vagnar särskilt vid sådana tidvis återkommande tillfällen, då trafiken ökas utöver den normala, ävensom att fog ej heller syntes saknas för den av järnvägsstyrelsen uttalade åsikten, att statsbanorna efter nu pågående krigs slut måste vara beredda att möta än större krav på transportförmåga, än som varit fallet, därest utvecklingen fått fortgå normalt. Med åberopande av meddelade statistiska uppgifter, till vilka jag här torde få hänvisa, påpekade jag jämväl, att statens järnvägars godsvagnar under senare år alltmera utnyttjats.

Departements-
chefen.

Järnvägsstyrelsens nu ingivna framställning är närmast föranledd av de erfarenheter i fråga om vagnparkens otillräcklighet, som gjorts under de nu rådande förhållandena. Såsom styrelsen antytt, torde denna osedvanligt stora vagnbrist till väsentlig del vara beroende på omständigheter, som stå i omedelbart samband med av världskriget föranledda förhållanden. Sålunda hava till följd av kriget transportvägarna för stora mängder av gods dels förändrats dels blivit betydligt förlängda.

Detta har därjämte haft till följd, att trafiken koncentrerats på ett fåtal stationer, där anordningar icke varit träffade härför, varigenom åter svåra stockningar uppkommit och vagnomsättningen hindrats. Vidare hava godsemottagare ofta låtit oskäligt dröjsmål med vagnarnas urlastning äga rum. För att minska härav uppkomna olägenheter hava åtskilliga åtgärder vidtagits. Bland annat har järnvägsstyrelsen träffat överenskommelse med enskilda järnvägsförvaltningar angående vagnparkens rationella utnyttjande.

Att denna stegrade brist på godsvagnar kan medföra synnerligen allvarliga olägenheter för industrien, affärslivet och det kommersiella varuutbytet är uppenbart — olägenheter, vilka kunna befaras komma att i avsevärd mån göra sig gällande även efter det nu pågående krigets slut med den stegrade industriella och kommersiella samfärdsel, som då torde vara att förvänta.

Den nu ifrågasatta anskaffningen av godsvagnar kan givetvis icke förutsättas komma att bidraga till avhjälpandet av den för närvarande rådande vagnbristen, enär vagnarna icke kunna påräknas bliva färdiga förrän ett stycke in på år 1916. Hur trafikförhållandena vid den tiden komma att gestalta sig, är tydligen omöjligt att med full visshet redan nu förutsäga. I varje fall lärer det, som jag redan antytt, vara sannolikt, att en ökning av vagnparken jämväl då kommer att visa sig synnerligen behövlig. Även om trafiken efter krigets upphörande torde återtaga sina normala vägar, kan densamma med säkerhet förväntas bliva betydligt livligare än under normala förhållanden. Visserligen skulle vagnomsättningen underlättas, om vissa av de viktigare trafikcentra vore bättre anpassade efter trafikens krav än vad för närvarande är fallet, även när trafiken följer naturliga vägar, men de utvidgningar av dylika stationer, som äro behövlige för vagnomsättningens underlättande, lära, enligt vad jag inhämtat, föranleda synnerligen kostsamma och omfattande arbeten, som endast efter hand kunna tänkas komma till utförande. Det är därför icke möjligt, att till den tidpunkt, varom här är fråga, påräkna någon avsevärt livligare vagnomsättning än den, som för närvarande kan under normala trafikförhållanden åstadkommas. Enda utvägen att tillgodose den trafikökning, som efter allt att döma är att förvänta, torde därför vara att åvägabringa en ökning av vagnparken samt däremot svarande ökning av dragkraften. På nu anförda skäl anser jag mig böra tillstyrka järnvägsstyrelsens framställning. Vid bifall till densamma skulle den rullande materielen, såsom ovan nämnts, komma att ökas med ytterligare 5 lokomotiv och 390 godsvagnar, varav 250 täckta och 90 öppna sådana samt 50 kylvagnar.

De av järnvägsstyrelsen angivna prisberäkningarna hava icke för-
anlett anmärkning från min sida.

Järnvägsstyrelsens hemställan, att av det äskade beloppet 835,000 kronor må ställas till styrelsens förfogande redan under innevarande år, finner jag mig på de av styrelsen anförda skäl böra tillstyrka. I ovanberörda nådiga brev den 13 november 1914 föreskrevs i fråga om den då beslutade beställningen av rullande materiel, att järnvägsstyrelsen för fullgörande av likvid därför hade att enligt överenskommelse med leverantörerna acceptera växlar till erforderliga belopp, betalbara 6 månader efter dagen för likvid. Därest så befinnes lämpligt, kan motsvarande anordning träffas rörande den nu ifrågasatta beställningen i fråga om vare sig hela beställningssumman eller blott en del därav.

Det sålunda för ändamålet erforderliga beloppet, 2,500,000 kronor, torde böra utgå av lånemedel.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att, utöver det av innevarande års riksdag för år 1916 för ändamålet redan beviljade anslag å 3,800,000 kronor, för år 1916 till anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar bevilja ytterligare ett anslag, att utgå av lånemedel, av 2,500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 835,000 kronor;

dels ock, under förutsättning att denna framställning bifalles, besluta, att de i 1916 års riksstat bland inkomsterna upptagna lånemedel skola höjas med 2,500,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle till riksdagen avlätas.

Ur protokollet:

Carl Stålhammar.
